

Бібліографічний опис:

[Від редакції] (2023) Мар'ян Покропек (07.09.1932–13.01.2023) [некролог]. *Народна творчість та етнологія*, 1 (397), 112–114.

[Editorial] (2023) Marian Pokropek (07.09.1932–13.01.2023) [Obituary]. *Folk Art and Ethnology*, 1 (397), 112–114.

МАР'ЯН ПОКРОПЕК

(07.09.1932–13.01.2023)

Європейська етнографія зазнала непоправної втрати: 13 січня 2023 року обірвалася земна стежка відомого польського дослідника, професора Варшавського університету, габілітованого доктора **Мар'яна Покропека**. У день його поховання, 18 січня 2023 року, до костелу Найсвятішої Діви Марії в Отрембусах приїхали відомі діячі науки й культури Польщі та сусідніх європейських країн, щоб провести професора в останню дорогу і висловити співчуття вдові пані Станіславі й дітям. Від української спільноти слова підтримки дружині й усій родині були передані від академіка Ганни Скрипник – директорки Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, а також від усього наукового колективу.

Доктор Мар'ян Покропек був добре знаним у Польщі та за її межами, він давно заслужив славу фахового етнографа, невтомного популяризатора й палкого колекціонера народного мистецтва другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Його ім'я має незаперечний авторитет у галузі народної культури всіх слов'янських народів, насамперед польської. Доля подарувала Мар'янові Покропеку 90 літ активного життя, наділивши багатьма талантами, і сприяла розквіту різних граней його творчої особистості. У свою чергу професор жодного з них не приховав, прикрасивши свою творчу ниву плідними здобутками.

За понад 65 років наукової діяльності М. Покропек підготував кілька сотень публікацій, присвячених дерев'яній архітектурі Польщі, народним ремеслам і народному мистецтву. Активну наукову, викладацьку та громадську діяльність дослідника було відзначено високими нагородами, зокрема Золотим Хрестом Заслуги (1977 р., *Złoty Krzyż Zasługi*), Лицарським Хрестом ордена Відродження Польщі (2003 р., *Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski*), Золотою медаллю за заслуги перед культурою «Gloria Artis» (2022). М. Покропек також є лауреатом премії ім. Оскара Кольберга «За заслуги перед народною культурою» (1993), двічі отримував Знак «За заслуги в культурі» (*Odznaka Zasłużony Działacz Kultury*) тощо. Професора часто запрошували до складу журі конкурсів і престижних відзнак Польщі, він був членом багатьох наукових організацій і редколегій, серед яких згадаємо лише Комітет етнологічних наук Польської академії наук (*Komitet Nauk Etnologicznych PAN*), також брав участь у наукових радах при різних етнографічних музеях.

Народився вчений 7 вересня 1932 року в містечку Брвінув неподалік Варшави. Закінчив відділення історії матеріальної культури Варшавського університету, у 1956 році отримав ступінь магістра, тоді ж брав участь в експедиціях для створення Польського етнографічного атласу. Згодом у рідній альма-матер він тривалий час очолював Кафедру польської й слов'янської етнографії при Інституті етнології та культурної антропології Варшавського університету. Багато досліджень М. Покропек провадив в Україні, Литві, Латвії, Македонії, Болгарії, Румунії, Чехії, Словаччині, Угорщині та інших країнах Європи. За роки багатолітньої викладацької діяльності професор виховав не одне покоління етнографів і етнологів, які нині досліджують етнокультуру слов'ян, зокрема поляків, використовуючи новітні методи наукових практик. Учений керував понад 200-ма кандидатськими й був науковим керівником чотирьох докторських дисертацій.

Мар'яна Покропека цікавили різні аспекти культури, особливо захоплювали теми, пов'язані із сільським господарством, народною дерев'яною архітектурою, а також народним і непрофесійним мистецтвом польського й інших слов'янських народів. Уже в 1970-х роках він почав підготовку для створення «Атласу народної творчості та фольклору в Польщі» («Atlas sztuki ludowej i folkloru w Polsce», 1978 р.). Професор також підготував й опублікував низку монографій, що стали підсумком його копіткої тривалої й напруженої праці. Серед найважливіших згадаємо такі: «Народне будівництво в Польщі» («Budownictwo ludowe w Polsce», 1976 р.), «Етнографія: матеріальна народна культура Польщі у порівняльному аспекті» («Etnografia: materialna kultura ludowa Polski na tle porównawczym», 2019 р.), що є незамінною книгою для кожного, хто вивчає чи цікавиться польською народною культурою. Це найвагоміше видання в такій галузі від середини ХХ ст. На пошану визначного етнографа колеги навзаєм підготували самобутній науковий подарунок – книгу «Регіони, кордони, межі: том в дарунок для професора Мар'яна Покропека» («Regiony, granice, rubieże: tom w darze dla profesora Mariana Pokropka», 2005 р.).

Професор не був кабінетним ученим, його постійні польові дослідження давали можливість бути очевидцем і самому спостерігати явища сучасності, фотографувати людей і речі, описувати місця й аналізувати події. За тривалий час він зібрав унікальну колекцію польського народного мистецтва, що стала в подальшому основою для його приватного Музею народного мистецтва в Отрембусах. Для відвідувачів експозиція відкрилася 1996 року. У цьому зібранні представлено надзвичайно цінні артефакти, важливі для вивчення польської традиційної культури, що в нинішні часи глобалізації вже відходить в історію.

Професор підтримував також інші польські музеї в їхній програмній діяльності, зокрема Національний етнографічний музей у Варшаві, активно сприяв розвитку культурних центрів, особливо у створенні скансенів, серед яких варто відзначити Сільськогосподарський музей К. Клюка у м. Цехановці (*Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu*),

Музей мазовецького села в Серпці (*Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu*), Музей Підляшшя у м. Василькові (*Podlaskie Muzeum Kultury ludowej, Wasilków*).

Експонати приватного Музею народного мистецтва в Отрембусах удадо представлено в павільйоні-будинку, побудованому самим професором. Нині в колекції можна вивчати всі види народної творчості Польщі: дерев'яну скульптуру, солом'яні вироби й плетіння, гончарство, писанки, настінний і декоративний розпис, картини, витинанки, ткацтво тощо. Є в ній також унікальний фотоархів, що містить документацію за понад 60 років роботи професора. У ньому зібрано матеріали, які стосуються дерев'яного будівництва і ширше – слов'янської народної культури й мистецтва, а також її майстрів. Усі роки експозиція була постійно відкрита для кожного, її відвідали тисячі школярів, туристів, етнографів, колекціонерів, політиків, церковних діячів. У книзі відгуків слова вдячності залишили шановані єпископи, відомі політики і державні діячі різних країн Європи й Азії. Із 2014 року в Музеї могли здійснювати наукову роботу тільки дослідники-фахівці – професор змушений був скоротити обсяги широкої просвітницької діяльності. Водночас він продовжував організовувати виставки, серед яких 22 травня 2022 року на підтримку українських біженців і загалом усієї нашої країни були демонстровані для широкої публіки цінні твори. Зокрема, виставка «Українське народне мистецтво у колекції Музею в Отрембусах» («Ukrainiska sztuka ludowa w zbiorach Muzeum Sztuki Ludowej w Otrębusach») тривала майже чотири місяці, на ній можна було побачити гуцульські ікони на склі ХІХ ст., мальовані миски, керамічні підсвічники, вишиті рушники, картини, паперові витинанки, ткани вироби тощо. Напередодні господар весь час опікувався, щоб на відкриття змогли приїхати якнайбільше українців, які знайшли прихисток у Польщі, щоб їх підтримати і продемонструвати повагу до України від усіх поляків. Завдяки таким старанням тоді приїхали українські мами з дітьми не тільки з Варшави й околиць, але й із далекого південного міста Домброва Гурніча.

Ще раніше, у 2004 році, активність Мар'яна Покропека сприяла виставкам польських народних витинанок у Києві, Коломиї та Косові, що стало результатом співпраці з вітчизняними колегами, зокрема директором ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України академіком Ганною Скрипник і завідувачем відділу української та зарубіжної фольклористики Лесею Вахніною. Загалом у Музеї проведено понад 100 тематичних виставок.

Професор мріяв працювати до останнього дня, що й насправді відбулося. Його цікава, як виявилось, остання лекція про народне мистецтво Підляшшя пройшла всього за місяць до відходу в Освітньо-конференційному Центрі «Мазовше» (19 грудня 2022 р.). Перед широкою аудиторією автор продемонстрував унікальні архівні відеокадри і власні світлини, вдало ілюструючи розповідь про історію народного мистецтва краю, побут поляків у селах, результати етнографічних досліджень і творчість талановитих народних майстрів.

Із глибоким сумом весь науковий світ Польщі та Європи січневого дня в Отрембусах провадив в останню дорогу видатного дослідника, високоерудованого інтелектуала, який залишив величезні напрацювання, і водночас кожен із присутніх прощався з непересічною і шляхетною особистістю. Теплі слова промовили його колеги: завідувач Інституту етнології та культурної антропології Варшавського університету проф. Лех Мруз (*Lech Mróz*), професор Єжи Василевський (*Jerzy Wasilewski*), доктор Томаш Стрончик (*Tomasz Strączyk*), який понад 40 років був асистентом ученого, супроводжував його в багатьох експедиціях.

Завершився земний шлях науковця... І світла пам'ять про нього зігриває серця вдячних поляків, українців, жителів багатьох країн Європи та світу, кожного, хто мав радість особисто зустрітися з професором Мар'яном Покропеком чи бути його шанувальником через книги і статті.

Колектив ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України